

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

Atatürk University Journal of Faculty of Letters

Sayı / Issue 67, Aralık/ December 2021, 419-441

MUZAFFERÎLER TARİHİNDE ŞAH ŞÜCA (1358-1384)

Shah Shuja in The History of Muzaffarids (1358-1384)

(Makale Geliş Tarihi: 30.06.2021 / Kabul Tarihi: 29.07.2021)

Şaban Cem TÜYSÜZ*

Öz

Cengiz'in torunu olan Hülâgû Han'ın temelini attığı İlhanlı devletinin siyasi yaşamında 1316 yılında Ebu Saîd Bahadır Han tahta geçmiş onun vâris bırakmadan ölümü ile siyasi birlik dağılmış ve hâkimiyet küçük hanedanlar arasında paylaşılmıştır. Bu yerel hanedanlardan birisi de Muzafferîlerdir.

Muzafferîler hanedanının kurucusu Emîr Muhammed'in oğlu olan Şah Şüca hanedanının ikinci hükümdarıdır. Kardeşi Şah Mahmûd ile beraber, babaları Emîr Muhammed'in başarısız Tebriz seferi dönüşünde gözlerine mil çekip sürgüne göndermiş daha sonra da öldürmüşlerdir. Şah Şüca babasının vefatından sonra 1358 yılında 17 yaşında Şiraz'da Muzafferî tahtına geçmiştir. Hanedanının en parlak devri olarak kabul edilen bu dönemde Şah Şüca devleti yaklaşık yirmi altı sene yönetmiştir.

Şah Şüca tahta çıktıktan sonra kardeşi Şah Mahmûd'la aralarında sayısız iktidar mücadelesi yaşamıştır. Sultan Üveys'in 1374 yılında ölümü üzerine bölgenin hâkimiyetini elinde tutan Celâyirli Devletinde yaşanan iktidar mücadelesinden yararlanmak isteyen Şah Şüca, hayallerini süsleyen Hz Süleyman kadar bilge ve İskender kadar kudretli bir sultan edasıyla 1376 yılında başkent Tebriz'i ele geçirerek, Celâyirli tahtının kısa bir süre de olsa hâkimi olmuştur.

1353 yılına kadar katı bir Sünni hükümet oluşturan Muzafferîler, Şah Şüca dönemiyle birlikte dini konularda çok daha fazla hoşgörü göstermiştir. Toplumsal ve dini yasakları tümüyle ortadan kaldırarak sınır konulamayan, toplumsal etik kurallara aykırı bir yaşam şekli doğurmuştur. Bu durum toplumsal yaşamda sosyo-kültürel yozlaşmanın zirveye ulaşmasını sağlamıştır.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Edirne/ TÜRKİYE. Asst. Prof. Trakya University, Faculty of Letters, Department of History, Division Of Medieval History, Edirne/ TURKEY. E-mail: ctuysuz70@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1470-1839.

Yaşanan kültürel farklılık ve yozlaşma, sadece Muzafferî hanedanı için değil coğrafyanın tümü için geçerli bir durumdur. Bu durumun ayrıntılı bir incelemesi ve eleştirisinin de yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şah Şüca, Muzafferî, Şiraz, Şah Mahmûd, Timur.

Abstract

In the political history of Ilkhanid state that was established by grandson of Genghis, Hulagu Khan, in 1316 Abu Sa'id Bahadur Khan succeeded to the throne and upon his death without leaving any heirs, political union was dissolved and sovereignty was shared among small dynasties. One of such local dynasties were the Muzaffarids.

Son of founder of the Muzaffarids dynasty Amir Mohamed, Shah Shuja is the second ruler of the dynasty. Together with his brother Shah Mahmud, he blinded his father Amir Mohamed following his unsuccessful campaign to Tabriz and sent him to exile where he was subsequently killed. After his father's death Shah Shuja ascended to Muzaffarids throne in Shiraz in 1358 at the age of 17. Accepted to be the prime of the dynasty, Shah Shuja governed the state for about twenty- six years.

Following his ascension to the throne, Shah Shuja had power struggles with his brother, Shah Mahmud. Upon death of Sultan Uveis in 1374 Shah Shuja benefited from power struggle in Jalayirid State that occupied the region and captured its capital city, Tabriz in 1376 in the manner of the sultan of his dreams, wise like Suleiman and powerful like Alexander, occupying the Jalayirid throne even for a brief period.

Muzaffarids that established a stern Sunni government until 1353, demonstrated higher religious tolerance in Shah Shuja period. He removed all social and religious bans and formed an unlimited lifestyle contrary to social ethics. This caused socio-cultural corruption to peak in social life. The cultural difference and corruption was valid not just for the Muzaffarid dynasty, but for the entire geography. A detailed study and critic of this situation is called for.

Keywords: Shah Shuja, Muzaffarid, Shiraz, Shah Mahmud, Timur.

Giriş

Cengiz'in torunu olan Hülâgû Han'ın temelini attığı İlhanlı devletinin siyasî yaşamında 1316 yılında Olcaytu'nun ölümü (1304-1316) üzerine çocuk yaştaki oğlu Ebu Saîd (1316-1335) Bahadır Han, tahta geçmiş onun varis bırakmadan ölümü

(1335) ile siyasi birlik dağılmış ve hâkimiyet küçük hanedanlar arasında paylaşılmıştır. Bu yerel hânedanlar; Çobanoğulları, Celâyirîler, İncûlular, Serdabarîler, Kertler ve Muzafferîlerdir (İbn-i Battûta, 1376 hş., I/281-282; Muhammed Hasan Han, 1366-1368 hş., I/632-634, III/58-61; Spuler, Bertold, 1957, s.143-154; İkbâl, 1312 hş., s.365; Togan, 1981, s.231-232; Mişkûtî, 1343 hş., s.260-263; Beyânî, 1345 hş., s.16; Boyle, "Ilkhans", 1968, V/413-414; Şâbîî, 1346 hş., s.306-307; Hakikat, 1360 hş., s.146-147; Meşkûr, 1372 hş., s.243-247; Zerrînkûb, 1375 hş., s.237, 254-255; Rûdgâr, 1376 hş., s.50-56; Smith, 1361 hş., s.75-76; Kutbî, 1364 hş., s.56-57).

Muzafferîler 1314 yılından 1393 yılına kadar İran'ın güneyinde hüküm sürmüştür. Ataları ilk İslam fetihleri sırasında Horasan'a yerleşmiş Araplardan olan aile XIV. yüzyılda hâkimiyetlerini Yezd, Fars, İsfahan ve zaman zaman Azerbaycan'a kadar genişletmiştir.

Hanedanın gerçek kurucusu sayılan Mübarizeddin Muhammed on üç yaşındayken babasının yerini almış, bir süre İlhanlı hükümdarı Olcaytu'nun tabiiyetinde kalmış daha sonra İlhanlı sultanı olan Ebu Saîd Bahadır Han'ın hizmetinde bulunmuştur. Ebu Saîd, bir süre sonra ona Yezd bölgesinin emîrliğini vermiş, (1318) o da bu tarihten itibaren bağımsız olarak hüküm sürmeye başlamıştır (Şabânkâreî, 1376 hş., s.310-312; el-Eherî, 1954, s.166-167; Âbrû, Lutfullah Hâfız, 1317 hş., s.204-205; Semerkandî, 1372 hş., I/170-171; Mîrhând, 1338 hş., V/546-547; Hândmîr, 1362, hş., III/228; Kazvîni, 1363 hş., s.248; Muhammed Hasan Han, I/632; Browne, III/59; Spuler, s.148; İkbâl, s.355-357; Âzzâvî, 1936-1939, I/537-538; Râzî, 1334 hş., s.335; Ğanî, 1340 hş., I/34-39; Piriyevev, 1978, s.39; Boyle, V/415; Sümer, SAD I/1969, s.1-147, 1970, I/98; Smith s.110; Zerrînkûb, s.256; Rûdgâr, s.50-54).

İlhanlı Sultanı Ebu Saîd'in ölümünü takip eden siyasi karışıklık döneminde bölge hâkimiyeti için İncû hanedanından Ebu İshak ile yaptığı uzun savaşlardan sonra egemenliğini Yezd'den İsfahan'a kadar genişletmiştir. Muhammed, Kirman'ın son Kutluğhanı Kutbeddin Şah Cihan'ın kızı Mahdumşah Kutluğhan ile yaptığı evlilik sonucunda, Kirman ve İsfahan'ı da ele geçirmeyi başarmıştır. 1356'da Irak-ı Acem, Fars ve Kirman bölgelerinde İncû hanedanını mağlup ettikten sonra iyice güçlenmiş olan Muzafferî Devleti hükümdarı Emîr Mübarizeddin Muhammed Muzaffer¹, Azerbaycan ve Tebriz'i ele geçirmek amacıyla, 1359 yılı baharında kalabalık bir ordu ile Sultaniye'den Tebriz'e yöneldi. Verzigân bölgesinde Ahi Cuk ve Muhammed Muzaffer arasında yapılan savaşta Ahi Cuk yenilerek kaçtı. Muhammed Muzaffer Tebriz'i ele geçirerek Azerbaycan'a hâkim oldu. Yerel hanedanlara fetihnameler göndererek kendi adına hutbe okuttu (el-Eherî, s.183; İbn-i Haldûn, 1375 hş., IV/793; Şabânkârî, s.318; Mustevfî, 1372 hş., s.69; Kutbî, s.76-78; Âbrû,

¹ İbn-i Tağrîberdî, Cemaleddin Ebi'l-Mahâsin Yusuf, el-Menhelu's-sâfi ve'l-mustevfî bād el-vâfi, I-III, neşr. Muhammed Emin Sa'îd Abdulfettah Âsûr, Kahire, 1956-1984, III/117'de Şah Şüca olduğunu söylemiştir. Ancak bu doğru değildir.

s.238; Fasîh-i Havâfî, 1341 hş., III/92; Semerkandî, I/320-321; Mîrhând, IV/504-505; Hândmîr, III/292; Ğaffârî, 1343, hş., s.222; Müneccimbaşî, III/14; Vezîrî, 1375 hş., I/514; Howorth, 1876-1892, III/695-696; İkbâl, s.456; Âzzâvî, II/98; Ğanî, I/154; Beyânî, 1345 hş., s.35; Fâikî, 1375 hş., I/491).

Ancak Emîr Muhammed Muzaffer Tebriz’de sadece bir hafta kalabildi.² Celâyirli Sultan Üveys, Muhammed Muzafferî’nin Tebriz’i ele geçirdiğini öğrenince hiç vakit kaybetmeden Azerbaycan’a yöneldi. Tebriz’de ansızın Celâyirli ordusunun yaklaştığı haberi yayılınca Muhammed Muzaffer derhal Tebriz’i terk etti ve Isfahan’a çekildi.

Isfahan’a ulaşınca burada oğulları Şah Şüca ve Şah Mahmûd, babalarına isyan ederek önce onun gözlerine mil çektiler, Fars bölgesinde yer alan Kal’a-i Sefid’e sürgüne gönderdiler. 1364 yılında sürgünde iken vefat etmiş, cenazesi Meybud’daki Muzafferîye Medresesine defnedilmiştir (Şabânkâreî, s.319; Mustevfî, s.69-70; Âzzâvî, II/98-99, Kutbî, s.78-80; Âbrû, s. 238-239; Fasîh-i Havâfî, III/92; Semerkandî, I/322-325; Mîrhând, IV/505-510; Hândmîr, III/292-294; Vezîrî, I/514; Howorth, III/696; Zeyneloğlu, s. 70; İkbâl, s.457; Ğanî, I/154; Bosworth, 1967, s.162; Minorsky, İA, VIII/134; Vekîlî, s.250-251; Fâikî, I/491).

Muhammed Muzaffer’in Sultan Üveys’e karşı koymadan Tebriz’i terk etmesinin nedeni ona münecimlerin o yıl içinde kendisine güzel yüzlü ve uzun boylu bir gençten büyük bir bela geleceği varsayımlarıydı. Bunun üzerine Muhammed Muzaffer, bu sıfatların Sultan Üveys’te toplandığı ve bu belanın kendisine ondan geleceği endişesi ile hareket ederek derhal Tebriz’i terk etmişti (Mustevfî, s.69-70; Âbrû, s.238; Semerkandî, I/322; Mîrhând, IV/505; Hândmîr, III/292-294; Ğanî, I/155; Fâikî, I/492). Emîr Mübarizeddin Muhammed Muzaffer’in Tebriz’i terk etmesinden sonra Sultan Üveys başkentine geri gelerek hiçbir mukavemetle karşılaşmadan 1359 yılı içinde şehri ele geçirdi.

Şiraz’ın Fethi ve Muzafferîler Devleti’nin Celâyirli Devleti’ne Bağlanması:

Celâyirli Devleti’nin Tebriz ve Bağdat merkez olmak üzere Azerbaycan ve Irak-ı Arab’daki³ hâkimiyeti döneminde, Şiraz merkez olmak üzere Isfahan, Kirman, Eberkuh ve çevresinde kurulan Muzafferîler Devleti’nde ise saltanat mücadeleleri hâkimdi.

² Mîrhând, (IV/505), Hândmîr, (Habîbu’s-siyer, III/292), Howorth, (III/696), iki ay; Beyânî, (s.35), dört ay

³ Tebriz’in alınması ve Ahi Cuk’un öldürülmesinden sonra Azerbaycan, Arran ve Muğan, Kars ve İğdir gibi şehirler de Celâyirlielerin eline geçti. Celâyirli Devleti’nin hâkimiyet sahası kuzey ve kuzey-doğuda da Hazar denizi kıyıları ve İlhanlı’ların eski başkenti Sultaniye’ye kadar genişledi. Celâyirli Sultan Uveys başkenti Bağdad’dan Tebriz’e taşıdı. Bkz., İkbâl,

1358-1359 yılında Şah Şüca ve kardeşi Şah Mahmûd, babaları Emîr Mübarizeddin Muhammed Muzafferî'yi Tebriz seferi dönüşünde dramatik bir şekilde etkisiz hale getirmişlerdi. Şah Şüca babasının ölümünden sonra 1358 yılında 17 yaşında Şiraz'da Muzafferîler tahtına oturdu. Muzafferîler'in en parlak devri olarak kabul edilen bu dönemde Şah Şüca, hanedanı yaklaşık yirmi altı sene yönetmiştir.

Şah Şüca ilk iş olarak Şiraz'ı başkent yaptı, Hâce Kıvâmüddin'i vezirliğe getirdi, Kardeşi Şah Mahmûd'a Isfahan ve Eberkuh'u, diğer kardeşi Sultan Ahmed Muzafferî'ye ise Kirman'ın idaresini verdi. Ancak kısa bir süre sonra Şah Şüca'nın vergi tahsildarları Eberkuh'un vergilerini toplamak isteyince Şah Mahmûd, Şah Şüca'ya isyan ederek onun adını sikkelerden ve hutbelerden çıkararak bağımsızlığını ilan etti. Bu gelişme üzerine Şah Şüca 1362-1363 yılında büyük bir orduyla Isfahan'a yöneldi. Şah Şüca, kardeşi ile yaptığı savaşta kesin bir sonuç elde edemedi, kardeşler arasında göstermelik bir barış sağlandı (Şabânkâreî, s.319; Kutbî, s.81-86; Şâbitî, s. 338-339; Semerkandî, I/355-356; Mîrhând, V/510-512; Hândmîr, III/295-296; Vezîrî, I/515-517; Howorth, III/697; İkbâl, s.426-427; Âzzâvî, II/188; Ğanî, I/192-206; Bosworth, s.162).

Ancak saltanat hırsı ile kasıp kavrulan Şah Mahmûd, Muzafferî Devleti tahtını ele geçirebilmek için gücünün zirvesinde olan Celâyirli Sultan Üveys'ten yardım istedi. Bu amaç doğrultusunda Üveys'e elçi⁴ göndererek kardeşi Şah Şüca'nın Isfahan'ı ele geçirmesi durumunda Tebriz'i de alarak Celâyirli Devletine son vermek istediğini, kendisine yardım etmesi halinde Muzafferî Devleti'nin başkenti Şiraz'ı Sultan Üveys adına fethedeceğini bildirdi (Şabânkâreî, s.319; Kutbî, s.86-87; Âbrû, s.243; Semerkandî, I/356; Mîrhând, V/512-513; Hândmîr, III/296-297; İkbâl, s.427; Âzzâvî, II/111; Ğanî, I/206; Beyânî, 1345 hş., s.37).

Şah Mahmûd, bu ittifak ile Muzafferî Devleti'ne sultan olmayı, Celâyirli Devleti'ni metbû olarak tanımayı vaat ediyordu. Beklenmeyen bu teklif karşısında Sultan Üveys, bölgedeki en güçlü rakibi olan Şah Şüca'yı ortadan kaldırmak ve Muzafferî Devleti'ni hâkimiyet sahasına dâhil etmek için bir fırsat olarak gördü. 1363-1364 yılında Emîr Ali İnak komutasında büyük bir orduyu Şah Mahmûd'a yardım için Isfahan'a gönderdi (İbn-i Haldûn, IV/798; Kutbî, s.87; Âbrû, s.243; Fasîh-i Havâfî, III/97; Semerkandî, I/356; Mîrhând, IV/516-517; Hândmîr, III/297; Howorth, III/697; İkbâl, s.427; Ğanî, I/206,240; Beyânî, 1345 hş., s.37; Âl Dâvûd, DMBİ, 1368 hş., II/139-152, II/145). Sultan Üveys'in gönderdiği orduda

s.456-457; Âzzâvî, II/99; Beyânî, 1345 hş., s.35; Vekîlî, s.251; Fâikî, Azerbaycan, I/492; Zerrînkûb, Donbâle-i Rûzgârân, s.259; Kâreng, Âbdulâlî, Âsâr-i Bâstânî-yi Azerbaycan, Tahran, 1374 hş, s.624; Kırzioğlu, M. Fahrettin, Kars Tarihi, c.1, İstanbul, 1953, s.441; Sümer, Faruk, Kara Koyunlular, c.1, Ankara, 1984, s.41.

⁴ Kutbî, (s.97) ve Âbrû, (zeyl, s.243) Şah Mahmud'un Hâce Şemseddin Kermezi'yi göndererek Üveys ile akrabalık kurmak istediği ve yardım talep ettiğini belirtirler. Beyânî (s.36) ise elçi olarak kendi veziri Hâce Taceddin Muşîrî'yi gönderdiğini yazmıştır. Ancak bu doğru değildir.

Akçabaşı, Satı Bahadır, Mübarek Şah Develi gibi Celâyirli Emîrlerinin yanı sıra daha önce Muzafferî'lerden kaçan İncü Emîrleri, Emîr Ğiyaseddin Mansur ve Salğur Şah Türkmen de bulunuyordu.

Şah Şüca, bu hamle karşısında, kardeşi Şah Mahmûd'a Mevlana Muineddin Yezdi'yi arabulucu olarak göndererek Celâyirli'leri, Muzafferîler'in iç işlerine karıştırmaması yönünde uyardı. Ancak Yezdi'nin Isfahan'a geldiği sırada Celâyirli ordusu Kaşan sınırına dayanmıştı (Kutbî, s.87; Mîrhând, IV/517; Ğanî, I/207; Beyânî,1345 hş., s.37).

Isfahan'a ulaşan Emîr Ali İnak komutasındaki Celâyirli ordusunu Şah Mahmûd, kale surlarının dışında karşıladı. O, Emîr Ali İnak ve maiyetindeki emîrlere değerli hediyeler sundu, konaklamaları için sarayının kapılarını açtı. Ayrıca Celâyirli hazinesine gönderilmek üzere yüklüce bir miktar vergi ödedi. Şah Mahmûd ve Celâyirli askerlerinden oluşan güçlü ve kalabalık bu ordu Şah Şüca sorununu ortadan kaldırmak amacıyla Isfahan'da bir ay kadar kalarak Loristan, Rey, Kaşan, Ave ve Save'deki küçük mahalli emîrlerin katılımları ile Şiraz'a hareket ettiler. Kasr-ı Zerd civarında amcazadesi Şah Yahya Muzafferî de Şah Mahmûd'un ordusuna katıldı (Kutbî, s.87; Semerkandî, I/360; Mîrhând, IV/517; Hândmîr, III/297-299; Ğanî, I/207; Beyânî,1345 hş., s.37; Âl Dâvûd, II/145).

Şah Şüca, yaklaşmakta olan bu ordu ile savaşmayı göze alamadı. Emîrlerini toplayarak ne yapılması gerektiği konusunda onların fikirlerini sordu. Ardından kardeşine bir mektup yazarak “ *Her halükarda ben bu işten bir zarar görsem bile senin hiçbir menfaatin olmayacaktır. Bu kargaşa ortamından tek karlı çıkacak kimse Sultan Üveys olacaktır*” dedi. Saltanat hırsının gözlerini körelttiği Şah Mahmûd, Şüca'ya “*Bu ihtilafların ortaya çıkmasına sen neden oldun. Isfahan'a saldırarak benim mülkümü mahvettin, senin davranışların beni öyle bir noktaya getirdi ki çaresiz kalarak Sultan Üveys'ten yardım istedim. Sonucun ne olacağını hep birlikte göreceğiz*” cevabını gönderdi (Kutbî, s.87; Fasîh-i Havâfî, III/97; Semerkandî, I/360-361; Mîrhând, V/517; Hândmîr, III/295-296; Vezîrî, I/517; İkbâl, s.427; Ğanî, I/208-209; Beyânî,1345 hş., s.37).

Şah Mahmûd ile savaşmaktan başka bir çaresi kalmayan Şah Şüca güçlerini takviye ederek Şiraz'dan hareket etti. Diğer kardeşi Sultan Ahmed Muzafferî de Kirman'dan gelerek ona katıldı. Ancak yolda ondan ayrılarak Şah Mahmûd'un tarafına geçti. Yaşanan bu olumsuz gelişmelere rağmen Şah Şüca, savaşmaktan vazgeçmedi. Nihayet iki tarafın ordusu 1364 yılı içinde Şiraz'ın kuzey-doğusundaki Ser-i Çahan bölgesinde karşı karşıya geldi (Fasîh-i Havâfî, III/98).

İki kardeş arasındaki savaş gün boyu olanca şiddetiyle sürdü. Gece Şah Mahmûd kuvvetlerini toparlamak ve dinlenmeleri için geri çekildi. Şah Şüca bu fırsattan yararlanarak savaş meydanını terk ederek Şiraz'a döndü. Şah Mahmûd, kardeşini takip ederek Şiraz'a ulaştı ve şehri kuşattı. Kuşatma altında çıkış yolu kalmayan Şah Şüca, barış yapmak için Şah Mahmûd'a elçi gönderdi. Şah Mahmûd, elçiye

Şüca'nın Şiraz'ı terk ederek Eberkuh'a gitmesini ve kendisi hakkında daha sonra bir karar vereceğini bildirdi. Şah Şüca durumu kabullenerek önce Eberkuh'a oradan Kirman'a geçti (Fasîh-i Havâfi, III/97-99; Zerrînkûb, s.259; İbn-i Haldûn, IV/798; Semerkandî, I/361-363,372-374; Âzzâvî, II/188; Kutbî, s.87-91; İkbâl, s.428-429; Âl Dâvûd, II/145, Ğanî, I/211,218-222; Beyânî,1345 hş., s.38-39; Mîrhând, V/517-521-522; Hândmîr, III/297-299; Howorth, III/698, Browne, III/168).

1364 yılı sonunda görüntüde Şiraz'da Şah Mahmûd, gösterişli bir törenle Muzafferî Devleti tahtına oturdu. Fakat gerçekte olan Sultan Üveys'in amacına ulaşmasıydı. Bu galibiyetle o, Muzafferî Devletini fiilen ortadan kaldırmış, Irak-ı Acem, Fars, İsfahan, Eberkuh ve diğer bölgeler Celâyirli Devleti'nin nüfuz sahasına dâhil etmişti.⁵ Bu tarihten sonra Muzafferî Devleti Celâyirli Devleti'nin bir eyaleti durumuna geldi. Şah Mahmûd ise Sultan Üveys'in atadığı bir eyalet valisi konumunda idi (Kazvîni, s.275; İkbâl, s.457; Âzzâvî, II/111-112; Ğanî, I/218; Beyânî,1345 hş., s.39; Smith, II/401; Kuliyevev X/410; Âl Dâvûd, II/145 Yakubovski, 1976, s.222).

Şah Şüca, Şiraz'ı terk ettikten sonra Kirman'da iki yıl kadar derin bir sessizliğe büründü, mücadeleye kaldığı yerden devam etmek için puslu havanın dağılmasını bekledi. Şiraz'da Muzafferî Devleti Sultanı Şah Mahmûd ise bir yanda hanedan üyeleri arasındaki iç siyasi çekişmelerin arasında sıkışmış diğer tarafta zevk ve sefa ile sultanlığın keyfini çıkarmaya çalışıyordu. Kaynakların ifadesiyle sınır tanımaz, genel toplumsal ahlak kurallarının hiçe sayıldığı, toplumun çoğunluğunun kabul etmediği bir yaşam tarzı bu dönem coğrafyada hâkim olan bütün devlet ve hanedanlarda olduğu gibi Muzafferî sarayında da yaşanmaktaydı.

Ser-i Çahan'da yapılan savaşta Şah Mahmûd'un yanında yer alan amcazadesi Şah Yahya Muzafferî gizlice Şah Şüca'ya haber göndererek kendisinin ihanetinin bağışlamasını istemişti. Şah Şüca onu affetti. Fakat o, ihanet bağımlılığından kurtulamayarak Kirman'a kaçıp ikilik çıkarmaya devam etti. Diğer kardeş Sultan Ahmed Muzafferî de Şiraz'daki konumdan hoşnutsuzdu. Ayrıca Celâyirli Emîrleri de Şiraz'ın fethinden sonra Azerbaycan'a geri dönmeyerek burada kalmışlardı. Şiraz

⁵ Selman-i Sâvecî, Şiraz'ın alınması ile ilgili olarak söylediği kasidesinde bu düşüncemizi doğrulamıştır:

*“Sultan Uveys'in devleti devranın arsasını kapladı.
Sancağının başındaki ay Keyvan'in sınırlarını kapladı
Bayrağının üzerindeki ayça feleğin üzerinden başını gösterdi
Fars'ın fethinin mutluluğundan dolayı âşıklar dün gece
Bu yeni gazeli söyleyerek İsfahan'ın yolunu tuttular.
Şah(Uveys) bir ayda Rum'dan Kirman kapısına kadar her yeri aldı
Padişah Uveys'in “Çetr-i Hümayun” undaki Hüma kuşu
Yeryüzünün sergisini kendi gölgesinin altına aldı.*

O (Sultan Uveys) 765 senesinde Fars memleketini Hürmüz hududuna kadar fethetti”. Bkz.; Sâvecî, Selmân, Divan, neşr, Mansûr Muşfik, Tahran, 1336 hş, s.432-434; Kazvîni, Lubbu't-tevârîh, s.275.

halkı bu emirlerin davranışları nedeni ile Şah Mahmûd'dan desteğini çekmiş, Şah Şüca'ya heyetler göndererek onu Şiraz'a davet etmişlerdi.

Yaşanan bu gelişmeler üzerine Şah Şüca, Temmuz 1366'da kalabalık bir ordu ile Şiraz'a yöneldi. İki taraf arasında Şiraz yakınlarında yapılan savaşta Şah Mahmûd'un güçleri ve Celâyirli ordusu hezimetle uğradı. Şah Mahmûd, kuvvetleri ile Şiraz'a kapandı, buradan Isfahan'a çekildi. Celâyirli kuvvetleri ise Tebriz'e geri döndüler. Şah Şüca Şiraz'da devlet işlerini çeki düzene koyduktan sonra Isfahan'ı ele geçirmek için bu bölgeye yöneldi. Şah Mahmûd elçiler göndererek Isfahan'ı kendisine bırakması halinde onun sultanlığını tanıyacağını bildirdi. Şah Şüca'nın bu teklifi kabul etmesi ile de (1366-1367) Isfahan'da onun adına sikke bastırıp hutbe okuttu (Mustevfi, s.85; Kutbî, s.92-96; Âbrû, s.243 Fasîh-i Havâfi, III/99; Semerkandî, I/380-384; Mîrhând, IV/517-531; Hândmîr, III/301-303; Howorth, III/698; İkbâl, s.429-430; Âzzâvî, II/188; Ganî, I/227-248; Beyânî, 1345hş., s.41-42).

Takvim yaprakları 1368-1369 yılını gösterdiğinde iki kardeşin arasındaki hâkimiyet mücadelesi sessiz ama derinden devam ediyordu. Her iki kardeş de iktidara sahip olabilmek için farklı bir yöntem arayışına girdiler. Seçilen yöntem güçlü siyasi bağlara sahip olabilmek amacıyla siyasi bir evlilik yapmaktı. Bunun için seçilen aday ise, Celâyirli Sultan Üveys'in kız kardeşi idi.⁶

1368-1369'da Şah Şüca amacına ulaşmak için Veziri Emîr İhtiyareddin Hasan Kurçî'yi Sultan Üveys'e hitaben bir mektup ve birçok değerli hediye ile Tebriz'e gönderdi (Semerkandî, I/417; Akîlî, 1337 hş., s.325; Mîrhând, IV/533; Hândmîr, Destûru'l-vuzerâ, 1317 hş., s.253; Howorth, III/698; İkbâl, s.458; Ganî, I/256-257; Beyânî, 1345hş., s.44).

Şah Şüca'nın bu girişiminden haberdar olan Şah Mahmûd da harekete geçerek veziri Hâce Taceddin Muşîri'yi bu işin halledilmesi ile görevlendirdi. Hâce Taceddin Muşîri, Şah Mahmûd'a "...Şah Şüca ile aranızda muhalefet kılıcı vardır. Fakat Sultan Üveys'e sığınır ve hizmetkerlik makamına inerseniz bu evlilikle saltanatınız güçlenir. Bu konuda bana tam yetki verirseniz kızı alıp Isfahan'a getirmeyi size garanti ediyorum..." dedi. Şah Mahmûd bu evliliğin gerçekleşmesi için her türlü şartı

⁶ Kaynak ve araştırmalarda bu hatunun Sultan Üveys'in kızı ya da kız kardeşi olduğu noktasında çelişkiler vardır. Semerkandî, (Matlâu's-sâdeyn, I/418), Mîrhând, (IV/535), bu hatunun ismini vermeden sadece Sultan Üveys'in kızı olduğunu belirtirler. Fasîh-i Havâfi (III/102) ise önce 770 h. yılı olaylarını anlatırken her hangi bir isim vermeden Şah Mahmûd'un Sultan Üveys'in kızına talip olduğunu kaydetmiş 771 h. yılı olaylarının zikrinde ise (III/103) Şah Mahmûd'un bu hatunu nikâhına geçirdiğini söylemiştir. Ancak 775 h. yılı olaylarını anlatırken bu kez "Şah Mahmûd'un talip olduğu ancak ulaşamadığı Sultan Üveys'in kızı Dilşad Hatun ile Şah Şücâ'nın oğlu Zeynel Abidin'in evlendiği" ifadesini kullanmıştır. Ganî (I/256) ise bu hatunun Sultan Üveys'in kızı değil, kız kardeşi Döndü olduğunu söylemiştir. Beyânî (s.44) de mezkûr kaynaklara dayanarak Sultan Üveys'in kızı olduğunu söylemekle birlikte herhangi bir kaynak göstermeksizin bu hatunun adının Tandu (Döndü) olduğunu belirtmiştir. İbn-i Haldûn, (IV/799) Şah Şüca'nın kardeşi Şah Mahmûd'un ölümünden sonra Döndü Hatun'u kendi oğlu Zeynel Abidin'in nikâhına geçirdiğini kaydetmiştir.

kabul edeceğini ve yazacağı her şeyin altına mührünü basacağını söyledi (Semerkandî, I/418-419; Akîlî, s.325-326; Mîrhând, IV/533-534; Hândmîr, Destûru'l-vuzerâ, s.253; Howorth, III/698; Ğanî, I/258).

Hace Taceddin Muşiri gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra Tebriz'e hareket etti. Celâyirli Sarayında huzura kabul edilen Muşiri, İsfahan ve Irak-ı Acem'in temliknamesi ve Şah Mahmûd'un "...Şah Şüca Sultaniye'de 50 000 askerle yerleşmek ve tedricen bir o kadar askeri de Azerbaycan ve Irak-ı Acem'den toplamak niyetindedir. Öyle anlaşılıyor ki o hem kızıma hem de memleketinize göz koymuştur. Bu, Sultan ve memleketi için bir tehlikedir. Oysa ömrü boyunca hazretlerine (Sultan Üveys) kulluk ve hizmetkârlık makamında bulunan Şah Mahmûd'un amacı padişahın yardımcıları ile Fars, Yezd, Kirman ve Eberkuh'u da onun hâkimiyet sahasına dâhil etmektir. Zira Şah Mahmûd bütün Irak memleketlerini Celâyirli hatundan olacak şehzadeye bırakacak, böylece buralar Celâyirli Devleti'nin bir parçası haline gelecektir. Ayrıca Şah Mahmûd, Şehzade Hatun'un İsfahan'a ulaşmasından hemen sonra Şah Yahya ve Şah Mansur'un kız kardeşini Sultan için isteyerek onun nikâhına geçirmeyi taahhüt etmektedir. Bu evliliğin gerçekleşmesi ile Şah Mansur ve Şah Yahya da Sultan'ın hizmetkârları zümresinde yer alacaklardır..." mektubunu Sultan Üveys'e sundu (Semerkandî, I/418-419; Akîlî, s.326; Hândmîr, Destûru'l-vuzerâ, s.253-254; Ğanî, I/258).

Bu vaatler, Sultan Üveys'in karar vermesinde oldukça etkili oldu. Danışmanlarını toplayarak her iki teklif konusunda görüş alışverişinde bulundu. Şah Mahmûd'un tercih edilmesi durumunda gerçekleşecek bu siyasi evlilikle, bütün Irak-ı Acem ve Fars'ın da Celâyirli hâkimiyet sahasına katılacağı görüşünde fikir birliği sağlandı (Semerkandî, I/420-421; Akîlî, s.326; Mîrhând, IV/534; Hândmîr, Destûru'l-vuzerâ, s.254-255; Ğanî, I/259-260; Beyânî, 1345hş., s.46).

Böylece Emîr İhtiyareddin, eli boş bir şekilde Şiraz'a, Hace Taceddin Muşiri ise istediğini almış olarak İsfahan'a döndü. Nihayet gerekli hazırlıkların tamamlanmasından sonra 1369-1370 yılında Sultan Üveys'in kız kardeşi kalabalık bir kabile ve büyük bir Celâyirli kuvveti ile İsfahan'a gönderildi. Şah Mahmûd, İsfahan'da büyük bir düğünle bu Celâyirli melikesi ile evlendi (Mustevfi, s.85-86; Âbrû, s.243; Fasîh-i Havâfî, III/102-103; Semerkandî, I/423; Akîlî, s.326; Mîrhând, IV/535; Kutbî, s.97; III/303-304; Kazvîni, s.275; Howorth, III/698; İkbâl, s.458; Ğanî, I/262; Beyânî, 1345hş., s.46; Âl Dâvûd, II/146).

Böylece Şah Mahmûd bu evlilikle İsfahan ve Irak-ı Acem'in bir bölümünde hâkim olarak 1375-1376 yılındaki ölümüne kadar Celâyirli Devleti'ni metbu tanıyarak bu bölgede yarı bağımsız bir şekilde hâkimiyet sürdürdü (Mustevfi, s.86; Kutbî, s.97-98,103,156; Ğaffârî, s.223; Âbrû, s.243,247; Mîrhând, IV/536; Hândmîr, III/304; Howorth, III/698; İkbâl, s.458; Ğanî, I/208-210, 263-264,288-289; Beyânî, 1345 hş., s.46,56; Semerkandî, Tezkirtu's-şuêrâ, 1337 hş., s.334-340; Browne, III/168).

Şah Şüca ise yaşadığı hayal kırıklığına bir yenisini ekleyerek hayatını, kardeşi Şah Mahmûd'u öldürmek ve Tebriz'i alarak Celâyirliileri yok etme amacına adadı. Bu amacından de asla vazgeçmedi.

Tebriz'in Şah Şüca Tarafından İşgali:

Şah Şüca, saltanat sahnesine adım attığı ilk günden itibaren Şiraz, Kirman ve Isfahan'la sınırlandırılmış hâkimiyet alanını genişletmek, Tebriz ve Azerbaycan başta olmak üzere Celâyirli Devleti topraklarını Muzafferî Devleti'nin hâkimiyet sahasına dâhil ederek bölgede Hz Süleyman kadar bilge ve İskender kadar kudretli tek Sultan olma hayalini taşıyordu. Bu gayeye ulaşma yolunda önündeki en büyük engel olan kardeşi Şah Mahmûd ile mücadeleleri sırasında Celâyirli Devleti sultanı Üveys'ten oldukça zarar görmüş, bir kaç kez de başkenti Şiraz'ı terk etmek, hatta Celâyirli Devleti'ne haraç ödemek ve onun hâkimiyetini kabul etmek zorunda kalmıştı.

1376 yılında bir yanda en büyük rakibi ve düşmanı Sultan Üveys'in diğer yanda kardeşi Şah Mahmûd'un ölüm haberi Şiraz'a ulaşınca (Kutbî, s.103; Mîrhând, IV/548; Hândmîr, III/309; Beyânî,1345 hş., s.56) Muzafferî Devleti sultanı Şah Şüca, iki büyük sevinci birden yaşadı.

Kardeşinin veliaht bırakmadan ölmesi Isfahan'da bir otorite boşluğu doğurdu. Huzursuzluk ve kaos ortamı Isfahan'da hakim oldu. Şah Şüca bu fırsatı değerlendirilmek için vakit kaybetmeden Isfahan'a yöneldi. Isfahan'a ulaşınca Şah Mahmûd'un devlet erkânı ve emîrleri onun huzuruna gelerek itaatlerini bildirdiler ve şehri ona teslim ettiler (Kutbî, s.104; Âbrû, s.247; Mîrhând, IV/548-549; Ğanî, I/289-300).

Isfahan'da bir müddet kalarak burada hâkimiyeti sağlayan Şah Şüca, hayallerine kavuşmak yolunda kalan son engeli de ortadan kaldırmak istedi. Sultan Üveys'in ölümünden sonra onun yerine geçen Sultan Hüseyin'in⁷ küçük yaşta ve yetersiz olmasını⁸ bu uğurda bir fırsat olarak görüp Azerbaycan'ı istila etmek için

⁷ Sultan Hüseyin, babası Sultan Üveys öldüğünde 8 yaşında idi. Sultan Üveys'in ölümünden bir gün sonra 776 yılı cemadievvel ayının 4'ünde (6 Eylül 1374) başkent Tebriz'de Azerbaycan emîrleri, Abbas, Musafir, Muhammed Devati, Ömer Kopçacı, Süleyman Atabeg, Hamza, Lulu, İsrail, Rahman Şah, Sungur Şah ve diğer emîrlere ile devlet erkânı tarafından Celâyirli Devleti'nin tahtına oturtuldu. Bkz. Makrîzî, Ahmed b. Alî, Kitâbus-sulûk li Mârifeti Duvelu'l-mulûk, I-XII, neşr. Mustafa Zeyyâde-Saîd Âbdu'l-Fettâh Âşûr, Kahire, 1956-1973, VII/244, İbn-i Haldûn, IV/793; Mustevfî, Zeyl-i Târîh-i Guzîde, s.92; Âbrû, zeyl, s. 246; Fasîh-i Havâfî, III/108;; Mîrhând, V/578; Hândmîr, Habîbu's-siyer, III/243; Ğaffârî, Cihân-ârâ, s.216; Muhammed Hasan Han, I/636; İkbâl, s.459; Âzzâvî, II/141; Ğanî, I/288-289; Beyânî, 1345 hş., s.55; Fâikî, Azerbaycan, I/494.

⁸ Mîrhând, IV/550; Hândmîr, Habîbu's-siyer, III/309; Ğanî, I/293, Sultan Hüseyin'in davranışlarından rahatsız olan bir grubun Şah Şüca'ya Azerbaycan'a davet ettiklerini yazmışlardır.

hazırlıklara başladı (Kutbî, s.104; Âbrû, s.247; Mîrhând, IV/549; Hândmîr, III/309; Smith, II/401; Beyânî,1345 hş., s.56; Âl Dâvûd, II/147).

Sultan Hüseyin, Şah Şüca'nın saldırı hazırlığını haber alınca bir mektup yazarak, onu bu fikrinden vazgeçirmeye çalıştı fakat başarılı olamadı.⁹ Şah Şüca, Şiraz, Isfahan ve Kirman'dan topladığı onikibin kişilik bir süvari kuvveti ile 1375-1376 yılı başlarında Tebriz'i ele geçirmek üzere Azerbaycan'a yöneldi. Şah Şüca, Curbadekan'a ulaştığı sırada civarda bulunan diğer bir grup emîr de gelerek ona katıldılar. O, Kazvin'i kuşatarak aldı. Şah Şüca her hangi bir saldırı ile karşılaşmadan Sultaniye'ye kadar ilerledi. Sultaniye Hâkimi Adil Ağa, şehrin yönetimini bir grup güvenilir mülazımı ile birlikte eşi Hacı Nevruz Hatun'a bırakmış kendisi Tebriz'e gitmişti (Mustevfî, s.95; Kutbî, s.104; Âbrû, s.247; Mîrhând, IV/550; Hândmîr, III/311; Howorth, III/658; İkbâl, s.460; Âzzâvî, II/144; Ğanî, I/293-296; Beyânî, 1345 hş., s.59; Fâikî, I/495; Âl Dâvûd, II/147).

Hacı Nevruz Hatun politik bir hamle ile Şah Şüca'ya haber göndererek "*Ben evinde oturan bir kadımsın. Padişahların gururu vardır. Eğer şehri bu şekilde alırsanız bu sizin için övünülecek bir davranış olmaz. Şayet alamazsınız bir kadına karşı aldığınız mağlubiyet nedeni ile gururunuz ve etrafınızda itibarınız kalmaz*" dedi. Hacı Nevruz Hatun'un bu sözleri karşısında Şah Şüca, Sultaniye'yi alma düşüncesinden vazgeçerek doğrudan Tebriz'e yöneldi (Âbrû, zeyl, s.248; Beyânî, 1345 hş.,s.59).

Sultan Hüseyin ve Adil Ağa, Ucan dolaylarında Celâyirli başkentine ilerleyen Şüca'yı beklemeye başladılar. Celâyirli ordusu sayıca Şah Şüca'nın ordusundan üstün olmasına rağmen bir otorite boşluğu ve kargaşa hâkimdi. Nihayet iki ordu savaş düzeni alarak karşı karşıya geldi. Muzafferî ordusunun sağ kanadını oluşturan Şah Mansur¹⁰, Celâyirli ordusunun sol kanadını oluşturan Emîr Abdulkadir, Hacı Harbende, Hacı Minkutluğ ve Emîr Beyoğlu'nun kuvvetlerini ilk hamlede dağıtarak bu dört emîri de esir aldı. Adil ağa, Celâyirli Sultan Üveys'in ölümünden sonra Şehzade Şeyh Hasan'ın katli ve Sultan Hüseyin'in Sultan ilan edilmesinden dolayı diğer emîrlere kırgın olması nedeniyle savaşmakta isteksiz davranıyordu. Adil Ağa'nın bu isteksizliği ve ordunun sol kanadının dağıtılarak komutanlarının esir alınması Sultan Hüseyin ve diğer emîrlerin telaşa kapılmasına neden oldu. Celâyirli ordusu dağıldı. Her bir emîr bir tarafa gitti. Adil Ağa da Sultan Hüseyin'i yanına alarak Bağdad'a döndü (Mustevfî, s.95; Kutbî, s.104; Âbrû, s.246; Fasîh-i Havâfî, III/110-111; Mîrhând, IV/551; Hândmîr, III/311; Howorth, III/699; Ğanî, I/296; Beyânî,1345 hş., s.59-60).

⁹ Bu mektupların metni için bak. Ğanî, I/293; Hândmîr, Habîbu's-siyer, III/310-316; Beyânî,1345 hş., s.56-59

¹⁰ Âbrû, zeyl, s.248 de Sultan Şibli olarak belirtir.

Bu anı yaşamak için, yıllarca mücadele eden Şah Şüca, 1376 yılında hayallerini süsleyen, uğrunda kan ve gözyaşı akıttığı Celâyirli Devleti başkenti Tebriz'e girdi, muzaffer bir sultan edasıyla tahta oturdu (Mustevfî, s.95; İbn-i Haldûn, IV/794; Kutbî, s.104; Âbrû, s.246; Fasîh-i Havâfî, III/110-111; Mîrhând, IV/551; Hândmîr, III/311; Ğaffârî, s.223; Howorth, III/699; Muhammed Hasan Han, I/636; İkbâl, s.460; Muşfik, s.10; Âzzâvî, II/144; Ğanî, I/296; Râzî, s.335; Beyânî, 1345 hş., s.59-60; Zerrînkûb, s.290; Fâikî, I/495; Âl Dâvûd, II/147).

Şah Şüca vakit kaybetmeden tüm Azerbaycan'ı hâkimiyeti altına almak için emîrlerinden Şah Mansur'u Arran, Karabağ ve Muğan'ın, Sultan Şibli'yi Sultaniye'ye, Emîr Ferruh'u Nahçıvan'a, Emîr İsfahan Şah'ı Ucan'ın alınması ile görevlendirdi. Kendisi de Tebriz'de başarısının tadını çıkardı. Ancak çok geçmeden Azerbaycan'ın her bir köşesinde Şah Şüca ve emîrleri aleyhine isyanlar baş gösterdi. Adil Ağa'nın yeğeni ve Saru Gorgan (Sarı Kurtlar) Kalesi'nin hâkimi Emîr Tursun, Çağatu Nehri kıyısında Şah Şüca'nın önde gelen emîrlerinden biri olan Emîr İsfahan Şah'a saldırarak onu hezimeteye uğrattı ve esir alarak Saru Gorgan Kalesi'ne hapsedti. Bu olaydan kısa bir süre sonra bu kez Celâyirli Emîrlerinden, Kahkaha Kalesi komutanı Emîr Eyudacı kaleden çıkarak etrafında topladığı kalabalık bir kuvvetle Tebriz'e yöneldi. Ayrıca Sultan Hüseyin'in de büyük bir ordu ile Bağdad'dan Tebriz'e doğru yola çıktığı şayiasını yaydı (Kutbî, s.104-105; Âbrû, s.248-249; Mîrhând, IV/552; Hândmîr, III/312; Howorth, III/658; Ğanî, I/296; Beyânî, 1345 hş., s.60; Fâikî, I/495).

Bütün bunların dışında Muzafferî Emîrleri de sık sık birbirlerinin hâkimiyet alanlarına tecavüz ediyor ve isyan çıkarıyorlardı. Ayrıca amcasının oğlu Şah Yahya Muzafferî'nin de Şiraz'ı ele geçirmek için hazırlık yaptığı haberleri geliyordu. Şah Şüca, Tebriz'de vakit geçirmenin saltanatı için tehlikeli bir hale geldiği endişesine kapılarak Tebriz'i terk etmeye karar verdi. Şiraz'a doğru yola çıktı.

Şah Şüca'nın Tebriz'den ayrılmasından bir hafta sonra Bağdad'a kaçan Sultan Hüseyin Tebriz'e geri döndü, etrafa dağılmış bir halde bulunan Celâyirli Emîrlerini de Tebriz'e çağırdı. Böylece yaklaşık dört aylık bir aradan sonra başkent Tebriz tekrar Celâyirli Devleti'nin eline geçti.

Sultan Hüseyin Tebriz'e dönüp hâkimiyeti ele geçirmesinden sonra Şah Şüca'ya bir elçi göndererek, Emîrlerinden Abdulkadir ve Hacı Harbende'yi serbest bırakmasını, buna karşılık kendisinin de Emîr İsfahan Şah'ı serbest bırakacağını söyledi. Şah Şüca, Şiraz'da kendisine karşı birleşen hanedan içi muhalefeti ortadan kaldırmak, ordusunu takviye etmek amacıyla uzatılan bu dostluk elini geri çevirmedi.

Esir emîrleri değerli hediyelerle Tebriz'e gönderdi. Hatta bu barış havasını pekiştirmek için Sultan Üveys'in kızı Dilşad Hatun'u¹¹ oğlu Zeynel Abidin'e istedi. Sultan Hüseyin bunu kabul ederek kardeşi Dilşad Hatun'u Zeynel Abidin'e verdi, onu İsfahan'ın idaresine tayin etti. Sultan Hüseyin de Emîr İsfahan Şah'ı hilat ve hediyelerle Şiraz'a gönderdi (Kutbî, s.106; Mîrhând, IV/553-554; Hândmîr, III/312; Howorth, III/700; Muşfik, s.10; Beyânî, 1345 hş., s.61; Fâikî, I/495).

Şah Şüca Muzafferî'nin Sultaniye'ye Saldırması:

Şah Şüca Muzafferî, bölgede yaşanan gelişmeleri dikkatle takip ediyordu. Özellikle son yıllarda siyaset arenasında güçlü bir portre olarak ortaya çıkan Adil Ağa'nın Sultaniye ve Irak-ı Acem'de güçlenmesinden rahatsızlık duyuyordu. Celâyirli sınırları içinde yaşanan Şeyh Ali isyanı ve bütün Celâyirli ordusunun bu isyanı bastırmak için Adil Ağa komutasında Irak-ı Arab'a gitmesi, Şah Şüca'yı, 1381-1382 yılı başlarında Fars, Irak-ı Acem ve Loristan'dan topladığı kuvvetlerle Sultaniye'yi hâkimiyet altına almaya yöneltti (Kutbî, s.107; Âbrû, s.264; Fasîh-i Havâfî, III/117; Mîrhând, IV/556; Hândmîr, III/313; Ganî, I/304; Âl Dâvûd, II/147 Mustevfî, s.107).

Şah Şüca'nın bu niyetinden habersiz olarak Kürdistan yaylağından Sultaniye'ye dönmek üzere yola çıkan Adil Ağa, Şah Şüca'ya değerli hediyelerle birlikte elçiler göndermişti. Adil Ağa'nın elçileri Şah Şüca'ya ulaştıklarında o tam teşekküllü bir ordu ile Loristan civarına gelmişti. Elçiler Ferahan vilayetinde Adil Ağa'nın hediyelerini ve dostluk mesajını Şah Şüca'ya ilettiklerinde O, "...*Ben şu anda Tebriz'i işgal etmek için yola çıkmış durumdayım. Adil Ağa'nın dostluk elini uzatması bu durumdan kurtulmak içindir. Eğer o gerçekten bana dostluk teklif ediyorsa hemen gelip bana katılması ve benim mülazımlarımın arasına dâhil olması gerekir. Aksi takdirde onun dostluk izharı yapmacık ve nifak içirse savaşa hazırlansın*" diyerek elçileri Sultaniye'ye geri gönderdi. Adil Ağa, Şah Şüca'nın cevabı karşısında savaş hazırlıklarına başladı ve Celâyirli Sultan Hüseyin'e haber göndererek kendisine yardım etmesini istedi. Sultan Hüseyin, Tebriz ve çevresinden topladığı askerlerle hayatını ve yaşamının anlamı olan, sultanlığını borçlu olduğu Adil Ağa'ya, yardım için Sultaniye'ye yöneldi. Şah Şüca ise Hemedan'da karargâh kurmuş ve galibiyetten emin bir ruh haliyle rehavete kapılmıştı (Âbrû, s.265; Mîrhând, IV/556; Beyânî, 1345 hş., s.65).

Nihayet iki ordu Sultaniye önlerinde karşı karşıya gelerek savaşa başladılar. İlk gün oldukça kanlı ve zorlu bir savaş oldu. Bu sırada Sultaniye Kalesi'nde bulunan kuvvetlerden yaklaşık 500 atlı kaleden çıkarak Şah Şüca'nın ordusunun lojistik des-

¹¹ İbn-i Haldûn, (IV/799) ve Âzzâvî, (II/188); Şah Şüca'nın, kardeşi Şah Mahmûd'un ölümünden sonra onun Üveys'in kızı Döndü Hatun'u kendi oğlu Zeynel Abidin'in nikâhına geçirdiğini kaydetmişlerdir. Ancak bu doğru olsa bile daha önce belirttiğimiz gibi Sultan Üveys'in kızının adı Döndü (Tandu) değil Dilşad Hatun'dur.

tek kuvvetlerini dağıttı, Ordunun lojistik kaynaklarını yağmalayarak kaleye geri döndüler. Savaş akşama kadar aralıksız devam etti. Akşam olunca her iki taraf da geri çekildi. Sultan Hüseyin de Zencan yolu üzerinde kendi kuvvetleri ile yardıma gelen kardeşi Ahmed ile birleşti. Şah Şüca ise savaşın yenilgi ile sonuçlanacağını anlayarak Tarum tarafına çekildi. O savaş sırasında ayağına aldığı bir kılıç darbesi ile yaralanmıştı. Gece olunca dağınık bir halde olan emîrleri de gelerek ona katıldılar. Ertesi gün taraflar toplanarak yeniden savaş düzeni aldılar. Ancak iki taraf da birbirine karşı bir saldırıda bulunmadı. Üçüncü gün Şah Şüca, Adil Ağa'ya elçi göndererek barış istedi. Adil Ağa ise Şah Şüca'nın Sultaniye Kalesi'nin kapısına kadar gelmesi ve onunla yüz yüze görüşmesi sonrasında barışı kabul edeceğini bildirdi.¹²

Şah Şüca, aldığı yenilgi ve hayal kırıklığı ile kuvvetlerinden arta kalanları toplayarak Şiraz'a döndü. Yaşadığı hayal kırıklığından sonra Şah Şüca Şiraz'da devlet işleri ile ilgilenerek, sınırları içinde hâkimiyet sağlamaya, hanedan üyeleri arasında yaşanan mücadeleleri sonlandırmaya çalıştı (Kutbî, s.107-108; Âbrû, s.264-266; Fasîh-i Havâfî, III/117; Mîrhând, V/556-558; Hândmîr, III/313; Ğanî, I/305; Sümer, 1989,BELL., LIII/206, LIII-206/191).

Fakat dönem için garip karşılanmayan bir yaklaşımla Şiraz'da Şüca'ya karşı başlatılan hanedan içi muhalefet artarak devam ediyordu. Özellikle bu muhalefetin aktörlerinden olan Şah Mansur Muzafferî diğer bir kaç emîri de kendi tarafına çekerek Şah Şüca'nın yanından kaçtı ve Sultaniye'ye gelerek Adil Ağa'ya sığındı. Adil Ağa, onu kendi himayesine aldı, hâkimiyet sahasında bulunan Hemedan Bölükleri'nin idaresini ve Harbatan ve Çahar sede (dört yüzlük) Emîrleri ile Emîr Yadiğâr Şah Karani, Emîr Ali Arşiyun ve Hacı Musafêr'i de onun emrine verdi.

Ancak Şah Mansur burada bir süre kaldıktan sonra Muzafferî tahtını Adil Ağa'nın gölgesi altında elde edemeyeceğini anlayınca kaçarak Mazenderan ve Assterabad hâkimi Emîr Veli'nin yanına gitti ve onun himayesine girdi. Irak-ı Acem ve Azerbaycan'da bir hâkimiyet boşluğu olduğunu söyleyerek onu önce Celâyirli Devleti daha sonra da Muzafferî Devleti üzerine yürümeye tahrik ve teşvik etti. Bu tahriklere kapılan Emîr Veli ise büyük ve teçhizatlı bir ordu ile Irak-ı Acem'e yöneldi. Fakat gücünün doruğunda olan Adil Ağa bu girişimi hezimetle sonlandırdı. Şah Mansur, Sultaniye'ye Adil Ağa'nın huzuruna gelerek pişman olduğunu belirterek af diledi (Mustevfî, s.97; Âbrû, s.252-253-254; Fasîh-i Havâfî, III/111; Mîrhând,

¹² Kutbî, (s.107-108), Mîrhând, (IV/557), Hândmîr, Habîbu's-siyer, III/313 ve Ğanî, (I/305) bu olayı daha farklı anlatmışlardır "...Adil Ağa ve emirleri Sultaniye Kalesi'ne kapanmışlardı. Acze düşerek bir grubu dışarı göndererek barış istediler. Şah Şücâ` kabul etti ve İttifak oldu. Sayısız hazineler ve birçok pişkeşlerle kaleden dışarı çıktılar. Saru Adil Kaleden yalnız çıktı. Şah Şücâ` da bir kaç kişi ile birlikte geldi. Aralarında görüşme oldu. Adil Ağa özel giysiler, murassa kemer ve diğer hediyelerle ödüllendirildi. Şehre geri döndü. Aynı zamanda ordu da Sultaniye'den ayrılarak Şiraz'a yöneldi..."

V/580; Hândmîr, III/312; İkbâl, s.460; Âzzâvî, II/154-155; Ğanî, I/302; Beyânî, 1345 hş., s.62).

Şah Şüca, aleyhine yaşanan bu gelişmeler karşısında farklı bir stratejiye yöneldi. O, bekle-gör-tavır sergile politikasını uygulamaya koydu. Celâyirli Devletinde yaşanan hükümdar değişikliği¹³ yeni Sultan Ahmed ve Sultaniye hâkimi Adil Ağa arasında öngörülme-yen iktidar mücadelesi, Şah Şüca'nın sınırları dışında yaşanan bu gelişmelere kulak kabartmasına yeniden Tebriz'i ele geçirme sevdasına kapılmasına neden oldu.

Celâyirli Sultan Ahmed, saltanatının üzerinde gölge olan Adil Ağa sorununu çözmek amacıyla Ucan'da hazırlıklarını tamamladıktan sonra Sultaniye'ye yöneldi. Adil Ağa Sultaniye'nin korunmasını Emîr Hüseyin ve Emîr Cihanşahi'ye bırakıp kendisi Şehzade Sultan Bayezid'i yanına alarak ordusu ile Hemedan'a çekildi. Ardından da Muzafferî Devleti hükümdarı Şah Şüca'ya elçi göndererek yaşanan bu durumdan onu haberdar etti ve yardım istedi. O sıralarda ordusu ile Isfahan'da bulunan Şah Şüca, Adil Ağa'nın yardım talebini hiç düşünmeden kabul etti ve vakit kaybetmeden kalabalık bir ordu ile Curbadekan'a doğru yola çıktı. Adil Ağa ve Sultan Bayezid de Curbadekan'da ona katıldılar. Hep birlikte Hemedan'a yöneldiler (İbn-i Haldûn, IV/795; Mustevfî, s.112; Kutbî, s.110; Âbrû, s.275; Fasîh-i Havâfî, III/121; Mîrhând, V/591; Hândmîr, III/248; Howorth, III/702, İkbâl, s.463; Âzzâvî, II/176).

Kendisi aleyhine oluşturulan bu ittifaktan haberdar olan Sultan Ahmed, Şah Şüca'ya bir elçi ile "...*Bayezid benim kardeşimdir. Ben onu kendi ağabey mahdumum olarak kabul ediyorum ve memleketin hiç bir yerini kendisinden esirgemiyorum. Ancak Adil bizim hizmetkârımızdır ve bize asi olarak sizin kapınıza gelmiştir. Siz kardeşim hakkında neyi uygun görürseniz onu kabul ederim. Ancak Adil Ağa'ya her hangi bir taviz vermem. Siz de ona değer vermeyerek memlekete musallat olmasını engelleyin!*" mesajını gönderdi (Kutbî, s.109; Âbrû, s.275; Fasîh-i Havâfî, III/121; Mîrhând, V/591-592; Hândmîr, III/248; Ğanî, I/306).

¹³Sultan Ahmed 1382 yılında Tebriz'e yaptığı ani baskın neticesinde, kardeşi Sultan Hüseyin'i öldürttüktan sonra Celayıroğulları Devleti'nin tahtına oturdu Bkz., İbn-i Tağrîberdî, el-Menhelu's-sâfî, I/249; Mustevfî, Zeyl-i Târîh-i Guzîde, s.107; İbn-i Arabşâh, Âcâibu'l-makdûr fî Nevâib-i Teymûr, neşr. Ahmed Faiz el-Humsî, Beyrut, 1986, s.123; Kutbî, s.108; Âbrû, zeyl. s.267; Makrîzî, Kitâbu's-sulûk, VII/470; Mîrhând, V/587; Hândmîr, Habîbu's-siyer, III/246; Gaffari, Cihân-ârâ, s.216; Deguignes, Joseph, Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Târîh-i Umumisi, I-VIII, Paris, 1756-1758, çev. H. Cahid Yalçın, İstanbul, 1923, VI/80; Müneccimbaşı, III/11; Howorth, III/659; Zeyneloğlu, s.73; Browne, III/172; İkbâl, s.461; Âzzâvî, II/170; Smith, "Djalayir", EI, II/401; Barthold "Ahmed Celâyir", IA, I/182; Sümer, Kara Koyunlular, s.46.

Şah Şüca¹⁴ bekle-gör-tavır sergile politikası doğrultusunda Şehzade Bayezid'i kullanarak Sultaniye ve Irak-ı Acem'i kendi hâkimiyet alanına dâhil etmeyi tasarlıyordu. O, Irak-ı Acem'in Bayezid'e verilmesini sağlayacak, görünüşte bu bölge Sultan Bayezid'in, gerçekte ise Muzafferî Devletinin hâkimiyet sahası olacaktı. Bu sayede, Irak-ı Acem ve Sultaniye'de büyük bir güç haline gelmiş olan Adil Ağa'yı da saf dışı edecekti. Şah Şüca, kurguladığı oyunu sahneye koymak için, Sultan Ahmed'den Irak-ı Acem'in Bayezid'e verilmesini ve kendisinin ise Azerbaycan'a geri dönmesini istedi. Ayrıca, Adil Ağa ve Bayezid'in yanında bulunan Azerbaycan emîrlerinden Ömer Kopçacı, Muhammed Cemşid ve diğer emîrlerin bundan böyle Adil Ağa'dan değil Bayezid'den emîr almalarını söyleyerek onları kendi emîrleri Emîr İbrahim Şah ve Emîr Abdülkerim'i, Sultan Bayezid ile birlikte Sultaniye'ye gönderdi. Adil Ağa'yı¹⁵ ise ona bağlı Irak-ı Acem Emîrleri ile birlikte kendi (1383-1384) yanında alıkoydu (İbn-i Haldûn, IV/795; Mustevfî, s.112; Kutbî, s.110-111; Âbrû, s.275; Fasîh-i Havâfî, III/121; Mîrhând, V/592; Hândmîr, III/248-249; Howorth, III/659; İkbâl, s.463; Ganî, I/309; Huart, 1901, s.16). Şah Şüca kurguladığı ve sahneye koyduğu bu tiyatro ile saltanatındaki en güçlü konuma ulaştı. O, artık Tebriz, Şiraz, İsfahan'ın tek hâkimi idi.

Şah Şüca, Sultan Ahmed ve Şehzade Bayezid arasındaki anlaşmazlığı kendi lehine çözüme kavuşturduktan sonra kendisi için sorun teşkil eden Mansur Muzafferî

¹⁴ Browne, (III/173) Şah Mansur Muzafferî olduğunu söylemiştir. Ancak bu doğru değildir.

¹⁵ Asıl adı Şücaeddin Adil olan Adil Ağa kimi kaynaklarda Sarı Adil (Sarı Adil) ve Saru Saltuk olarak da bilinir. Bkz., Kutbî, s.107; Mîrhând, VI/147; İbn-i Kerbelâî, Hâfız Huseyn-i Tebrîzî, Ravzatu'l-cinân ve Cennâtu'l-cinân, I-II, neşr. Câfer Sultan el- Karâî, Tahran, 1344 hş., II/641; Sümer, "İlhanlı Hükümdarları", BELL., LIII-206/191; Sultaniye'de büyük bir güce kavuştu ve bu bölgede bağımsız olarak hareket etti. Sultan Hüseyin'in Sultan Ahmed tarafından öldürülmesinden sonra ona karşı muhalefet ederek Şehzade Bayezid'i sultan ilan etmesi ile başlayan süreçte sürekli olarak Sultan Ahmed ile mücadele içinde oldu. Ancak Sultan Ahmed'e karşı koyamayacağını anlayarak Muzafferî Devleti padişahı Şah Şüca'dan yardım istemesi kendisinin oldukça zor durumlara düşmesine neden oldu. Sultan Ahmed Celâyir ile Şah Şüca'nın anlaşması sonucunda Adil Ağa Sultaniye'yi kaybetti ve Şah Şüca tarafından Şiraz'a götürüldü. Timur'un İran'a yöneldiği tarih olan 1385-1386 yılına kadar Şiraz'da yaşayan Adil Ağa bu tarihte Sultaniye'nin Timur'un eline geçmesinden sonra Timur tarafından Sultaniye'ye davet edilerek Sultaniye'nin idaresi kendisine verildi. Bkz., Şâmî, Nizameddîn, Zafernâme, neşr. Penâhî-yi Simnânî, Tahran, 1363 hş., s.97; Yezdî, Şerefu'd-dîn Ali, Zafernâme, I-II, neşr. Muhammed Abbasî, Tahran, 1336 hş., I/284-285; Mustevfî, Zeyl-i Târîh-i Guzîde, s.114; Fasîh-i Havâfî, III/123; Âbrû, zeyl, s.277; Mîrhând, VI/143; Hândmîr, Habîbu's-siyer, III/437; Howorth, III/660; İkbâl, s.619; Âzzâvî, II/178; Beyânî, s.76; Bu tarihten sonra ölüncüye kadar Timur'un emrinde kalan Adil Ağa Sultaniye'nin idaresinde keyfî davranması ve hazineye ait olan parayı kendisine iktidar kazandırmak için harcaması gerekse de onun yükselmesini çekemeyen diğer emirlerin Timur'u tahrîk etmeleri sonucunda 1386 yılında öldürüldü. Bkz., Yezdî, Zafernâme, I/288; Mustevfî, Zeyl-i Târîh-i Guzîde, s.121-123; Âbrû, zeyl, s.286-288; Mîrhând, VI/146-147; Hândmîr, Habîbu's-siyer, III/438; el-Karâî, II/641; İkbâl, s.598; Beyânî, s.67,79.

işini çözmek için harekete geçti. Sultan Ahmed, Bağdad'ı ele geçirmesinden sonra Şah Mansur Muzafferî'yi Huzistan ve Şuşder'in alınması ve idaresi ile görevlendirmişti (Hândmîr, III/248).

Bu sırada Şuşder'in idaresini Şah Şüca adına Emîr İslam sürdürüyordu. Emîr İslam, Şah Mansur'un Şuşder'e saldıracağını haber alınca Isfahan'da olan Şah Şüca'ya bir elçi göndererek yardım istedi. Şah Şüca, Pehlivan Ali Şah adlı bir emîrini ona yardım etmesi için bir miktar kuvvetle Şuşder'e gönderdi. Pehlivan Ali Şah, Emîr İslam'ı öldürerek Şuşder'i ele geçirmek istedi ise de bunu başaramadı ve İslam tarafından yakalanarak öldürüldü. Bu sırada Şah Mansur Şuşder'e ulaşarak burayı ele geçirdi. Şah Mansur Şuşder'le yetinmeyip Loristan bölgesine saldırdı. Şah Şüca, vakit kaybetmeden Loristan üzerine hareket etti. Yolu üzerinde bulunan Hürrem Kalesi'ne ulaşınca kale hâkimi Melik İzzeddin'e haber göndererek onun kızını istedi. Ancak İzzeddin kızının Sultan Ahmed ile nişanlı olduğunu söyleyerek onun bu teklifini geri çevirdi. Bunun üzerine Şah Şüca kalenin fethedilmesi emrini verdi. Çaresi olmayan Melik İzzeddin ise kızını Şah Şüca'ya vermeyi kabul ederek bu durumdan kurtuldu. Buradan yoluna devam eden Şah Şüca Şuşder'e giderek burayı kuşattı. Ancak Şah Mansur ile aralarında herhangi bir savaş olmadan ve kesin bir sonuç elde edemeden Şiraz'a geri döndü (Kutbî, s.109-111; Mîrhând, IV/559-561; Hândmîr, III/249,313; Howorth, III/702; İkbâl, s.434; Ğanî, I/308-309; Âl Dâvûd, II/147).

İç siyasette bu gelişmeler yaşanırken dış siyasette Timur tehlikesi belirmişti. Şah Şüca, şahsında olduğunu düşündüğü "*Hz Süleyman kadar bilge ve İskender kadar kudretli*" Sultan yakıştırmasını Timur'a ileterek, ona övgüler dizmiş, ülkesini bu tehlikeden kurtarabilmek için tabiiyet menşurunu Timur'a göndermiştir. Oğlu Zeynelâbidin'i onun vasiliğine vermiştir (Şâmî, s.99-104; Mustevfî, s.122-123; Âbrû, 286-288; Mîrhând, VI/147-159; Hândmîr, III/438-439; Hammer, I/66; Browne, III/1184-187; İkbâl, s.598-599; Mişkûtî, s.289-290, Aka, 1991, s.12).

Şah Şüca, bu gelişmelerden sonra önce Tebriz'e ardından Şiraz'a geldi. Günlerini zevk ve sefa partilerinde geçirmeye başladı. Ancak bir süre sonra aşırı alkol tüketimine bağlı olarak hastalandı. Şah Şüca, ölmeden kısa bir süre önce, Şiraz'ı oğlu Zeynelâbidin'e, Kirman'ı kardeşi Ahmed'e, Yezd'i yeğeni Yahya'ya, Isfahan'ı diğer yeğeni Mansur'a bırakmıştı. Hastalığı ağırlaşp öleceğini anlayınca Timur ve Sultan Ahmed Celâyir'e¹⁶ birer mektup yazarak kendi çocuklarını onlara emanet etti ve

¹⁶ Şah Şüca Muzafferî'nin Sultan Ahmed Celâyir'e yazdığı 1384 tarihli mektupta; "...Dünyada iyiliği, kötülüğü, dostluğu ve düşmanlığı gördüğünü, artık kendisinin ölüm zamanının geldiğini, dünyanın nimetlerine hasret gitmediğini, ancak ölümünü aç kurtlar gibi bekleyenler olduğunu, bu nedenle çocuklarını ona emanet ettiğini söyleyerek Sultan Ahmed'e sultanların ahlakına yakışır bir şekilde onlara kendi çocukları gibi sahip çıkmasını" vasiyet ediyordu. Bkz.; Mîrhând, IV/561-566; Ğanî, I/320; Nevâî, Abdülhuseyn, Esnâd u Mekâtibât-i Târîhî-yi İran, Tahran, 1977, s.18; Şâbitî, Esnâd u Nâmehâ, s.344; Beyânî, s.7. Sultan Ahmed

1384 yılında Şiraz'da öldü (Kutbî, s.111-118; Mîrhând, IV/561-566; Hândmîr, III/314; Howorth, III/703; İkbâl, s.434-435; Nevâî, s.18; Şâbitî, s.339).

Şah Şüca Muzafferî'nin siyasi yaşamı kadar özel yaşamı da oldukça renklidir. O, Resim, minyatür, tezhip gibi sanat dallarını içine alan güzel sanatlar alanında; bölgenin, mensup oldukları dinin ve geliştirdiği sanat anlayışının etkisiyle harmanlanan yeni bir ekol meydana getirmeye çalışmıştır. Şah Şüca özellikle şiirle uğraşmış, çeşitli eserler de meydana getirmiştir. Şah Şüca Muzafferî, sanatçıların koruyuculuğunu da üstlenerek onlara sarayında yer vermiştir. Onun yapmış olduğu uygulamalar ya da söylemiş olduğu sözler, bu sanatçıların eserlerine de yansımıştır. Bu yansımalar kimi zaman güzel bir dille, kimi zamanda ağır ifadelerle dile getirilmiştir.

Şah Şüca Muzafferî saltanat döneminde toplumsal ve dini yasakları tümüyle ortadan kaldırmış bu da sınır konulamayan, toplumsal etik kurallara aykırı bir yaşam şekli doğurmuştur. Bu durum toplumsal yaşamda sosyo-kültürel yozlaşmanın zirveye ulaşmasını sağlamıştır. Yaşanan kültürel farklılık ve yozlaşma, sadece Muzafferî hanedanı için değil coğrafyanın tümü için geçerli bir durumdur. Bu durumun ayrıntılı bir incelemesi ve eleştirisinin yapılması gerekmektedir. Dönemin usta kalemlemlerinden olan Hâce Nizâüddin Necmüddin Ubeydullâh-ı Zâkânî'nin Mûş u Gürbe kasidesinde (Kedi ile farenin konu edildiği) zamanın ikiyüzlülüğü, ahlâk ve adabı ince bir üslupla eleştirilmiştir. Bazı araştırmacılara göre bir kara mizah örneği olan eser (Halman, 2001, s.161-175, Çiftçi, I, 1999, s.57-66), Ortaçağ'da bu bölgede yaşanan kültürel çatışma ve yozlaşmayı yansıtmaya açısından oldukça önemlidir.

Sonuç:

Çalışmamızda ayrıntılarıyla siyasi yaşamını ortaya çıkarmaya çalıştığımız Muzafferîler Hanedanının ikinci hükümdarı olan Şah Şüca, 1358 yılında Şiraz'da tahta geçmiş, Muzafferîler'i hanedanını yaklaşık yirmi altı sene yönetmiştir. Muzafferîler tahtında tartışmasız tek hâkim olmak amacıyla sayısız mücadeleler yaşamıştır.

Şah Şüca, çalkantılarla dolu siyasi yaşamının son yıllarında "*Hz Süleyman kadar bilge ve İskender kadar kudretli*", bir sultan olmayı başarmış fakat kader karşısına Timur tehlikesini çıkarmıştır. Kıvrak siyasi zekâsıyla Şah Şüca, Timur'a bağlılığını bildirerek hanedanını yok olmaktan kurtarmış, 1384 yılında çok sevdiği Şi-

---

Celâyir'in Şah Şüca'ya cevabında ise; "Bizim aramızda bir fark yoktur sen bensin ben de sen. Bu mektuplar sadece aramızdaki dostluğun, ittifakın ve iyi niyetin ispatı, İslam mülkünün iyi namlı hüsrevi, tartışmasız padişahı ve cevanbaht şehriyarının âlicenaplığının ve büyüklüğünün yeniden ifadesidir." Diyerek ona övgüler yağdırıyor ve "Aralarında oluşan dostluk sayesinde her ikisinin de daha da güçleneceklerini ifade ederek bu dostluğun baki olacağını ve devam etmesi için kendisinin elinden gelen her şeyi yapacağını, aralarındaki dostluk anlaşmasını kıyamete kadar bozmayacağını" ifade ediyordu. Bkz.; Nevâî, Eshâd u Mekâtîbât, s.23-24.

raz'da hayata gözlerini kapamıştır. Mezarı Şiraz'da Haft Taran Bulvarı üzerinde bulunmaktadır. 1353 yılına kadar katı bir Sünni hükümet oluşturan Muzafferiler, Şah Şüca dönemiyle birlikte dini inanışta farklı yaklaşımlar sergilemiş, daha fazla hoşgörü ve özgürlük ortamı yaratmışlardır. Takınılan bu tavır bilimsel anlamda farklı disiplinler ile yapılacak ortak çalışmalarla ortaya konulacaktır.

Kaynakça

Âbrû, Lutfullah Hâfız, Zeyl-i Câmîu't-tevârîh-i Reşîdî, neşr. Hânâbâ Beyânî, Tahran, 1317 hş.

Âkîlî, Seyfeddin Hâc-i Nizam, Asaru'l-vuzerâ, neşr. Celaleddin Huseyn-i Ormevî, Tahran, 1337 hş.

Âl Dâvûd, Seyyid Ali, "Âl-i Muzaffer", DMBİ, Tahran, 1368 hş., II/139-152

Âzzâvî, Abbas, Târîhu'l-Îrâk Beyne'l-ihtilâleyn, I-III, Bağdad, 1936-1939
Barthold "Ahmed Celayir", İA, I/182

Beyani, Şirin, Târîh-i Âl-i Celayir, Tahran, 1345 hş.

Bosworth, C. E., The Islamic Dynasties, Edinburgh, 1967

Boyle, J. A. "Dynastic And Political History Of The Ilkhans", The Cambridge History Of Iran, V/303-421, Cambridge, 1968

Çiftçi, Hasan; "Bir Fabl Olarak Fare ile Kedi Hikâyesinin Arkasındaki Mesaj", Akademik Araştırmalar Dergisi, I, 1999, s.57-66.

Deguignes, Joseph, Hunların, Türklerin, Moğolların ve Daha Sair Tatarların Târîh-i Umumisi, I-VIII, Paris, 1756-1758, çev. H. Cahid Yalçın, İstanbul, 1923

el-Eherî, Ebubekr el-Kutbî, Târîh-i Şeyh Üveys, neşr. J. B. Van Loon, Lahay, 1954

Fâikî, İbrahim, Azerbaycan der Mesîr-i Târîh-i İnan, I-II, Tebriz, 1375 hş.

Fâikî, İbrahim, Azerbaycan der Mesîr-i Târîh-i İnan, I-II, Tebriz, 1375 hş.

Fasîh-i Havâfî, Ahmed b. Celaleddin Muhammed, Mucmel-i Fasîhî, I-III, neşr. Mahmud Ferruh, Meşhed, 1341 hş.

Ğaffârî, Kadı Ahmed Kazvînî, Târîh-i Cihân-ârâ, neşr. Muctebâ Minovî, Tahran, 1343, hş.

Ğanî, Kasım, Târîh-i Âsr-i Hâfız, I-II, Tahran, 1340 hş.

Hakikat, Âbdurrefi', Târîh-i Conbeş-i Serbedârân u Dîger Conbeşhâ-yi Îrânîyân der Karn-i Heştom-i Hicrî, Tahran, 1360 hş.

Halman, Talat; “*Ubeyd-i Zâkânî*”, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 18/1, 2001, s.161-175

Hândmîr, Ğiyâsu'd-dîn Muhammed el-Huseynî, Destûru'l-vuzerâ, neşr. Saîd Nefisî, Tahran, 1317 hş.

Hândmîr, Ğiyâsu'd-dîn Muhammed el-Huseynî, Târîh-i Habîbu's-siyer fi Ahbâr-i Efrâd-i Beşer, I-IV, neşr. Muhammed Debîrsiyâkî, Tahran, 1362, hş.

Howorth, Henry, H., History Of The Mongols, I-IV, New York, 1876-1892

İbn-i Ârabşâh, Âcâibu'l-makdûr fi Nevâib-i Teymûr, neşr. Ahmed Faiz el-Humsî, Beyrut, 1986

İbn-i Battûta, Muhammed b. Abdullah Tancî, er-Rihle, Farçaya çev. Muhammed Ali Muvehhed, (Sefernâme-i İbn-i Battûta I-II), 1376 hş.

İbn-i Haldûn, Abdurrahman b. Muhammed, el-İber, Farsçaya çev. Âbdu'l-Muhammed Âyetî, (Târîh-i İbn-i Haldûn I-VI) Tahran, 1375 hş.

İbn-i Kerbelâî, Hâfız Huseyn-i Tebrîzî, Ravzatu'l-cinân ve Cennâtu'l-cinân, I-II, neşr. Câfer Sultan el-Karâî, Tahran, 1344 hş.

İbn-i Tağrîberdî, Cemaleddin Ebi'l-Mahâsin Yusuf, el-Menhelu's-sâfi ve'l-mustevfî bâd el-vâfî, I-III, neşr. Muhammed Emin Sa'îd Âbdufettah Âşûr, Kahire, 1956-1984,

İkbâl, Aştiyânî Abbas, Târîh-i Moğûl u Evâyil-i Eyyâm-i Teymûrî, Tahran 1312 hş.

Kâreng, Âbdulâlî, Âsâr-i Bâstânî-yi Azerbaycan, Tahran, 1374 hş.

Kazvînî, Yahya b. Abdullatif, Kitab-i Lubbu't-tevârih, tıpkıbasım, Tahran, 1363 hş.

Kırzioğlu, M. Fahrettin, Kars Tarihi, c.1, İstanbul, 1953.

Kuliyev, C.B., “*Djalair*”, Azerbaycan Cobet Ensiklopediası, X/410, Bakü 1987

Kutbî, Muhammed, Târîh-i Âl-i Muzaffer, neşr. Âbdulhuseyn Nevâî, Tahran. 1364 hş.

Makrîzî, Ahmed b. Alî, Kitâbus'-sulûk li Mârifeti Duvelu'l-mulûk, I-XII, neşr. Mustafa Zeyyâde-Saîd Âbdu'l-Fettâh Âşûr, Kahire, 1956-1973

Meşkûr, M. Cevâd, Târîh-i Îrân-zemîn, Tahran, 1372 hş.

Minorsky, “*Üveys*”, İA, VIII/134

Mîrhând, Muhammed Seyyid Burhaneddin Hâvendşâh Belhî, *Târîh-i Ravzatu’s-safâ I-XII*, neşr. Abbas Pervîz, Tahran, 1338 hş.

Mişkûfî, Nusretullah, ez Selâçika ta Safeviyye, Tahran, 1343 hş.

Muhammed Hasan Han, İtimadu’s-saltana, Mirâtu’l-buldân, I-IV, neşr. Âbdulhuseyn Nevâî- Mîr Haşim Muhaddis, Tahran, 1366-1368 hş.

Mustevfî, Zeynu’d-dîn b. Hamdullah Mustevfî, *Zeyl-i Târîh-i Guzîde*, neşr. İrec Afşâr, Tahran, 1372 hş.

Müneccimbaşı, Ahmed b. Lütfullah, *Sahâyifu’l-aḥbâr*, I-III, çev. Şair Ahmed Nedim, İstanbul.

Nevâî, Âbdulhuseyn, *Esnâd u Mekâtibât-i Târîhî-yi İrân*, Tahran, 1977

Piriyev, B.Z. , *Azerbaycan (Hülagular Devletinin Tenezzülü Devrinde)*, Bakü 1978

Râzî, Abdullah, *Târîh-i Kâmil-i İrân*, Tahran, 1334 hş.

Rûdgâr, Kanbarâli, ez Beynu’n-nehreyn ta Maverâu’n-nehr, Tahran 1376 hş.

Şâbîfî, Seyyid Ali Mueyyed, *Esnâd u Nâmeḥâ-yi Târîhî*, Tahran, 1346 h.ş.

Sâvecî, Selmân, *Divan*, neşr, Mansûr Muşfik, Tahran, 1336 hş.

Semerkindî, Devletşâh, *Tezkirtu’s-şuêrâ*, neşr. Muhammed Abbasî, Tahran, 1337 hş.,

Semerkindî, Kemalu’d-dîn Âbdurrezzâk, *Matlâu’s-sâdeyn ve Mecmâu’l-bahreyn*, c.I, neşr. Âbdulhuseyn Nevâî, Tahran, 1372 hş.

Smith, John M., “*Dlalayir- Djalayirid*”, EI, II/ 401-402

Smith, John M., *The History of Serbedar Dynasty*, Farsçaya çev. Yâkub Ajand, (*Hurûc u Ürûc-i Serbedârân*) Tahran, 1361 hş.

Spuler, Bertold, *Die Mongolen In Iran*, Gottingen, 1939, çev. Cemal Köp-rülü, (İrân Moğolları), Ankara, 1957

Sümer, Faruk, “*Anadolu’da Moğollar*” , SAD I/1969, s. 1-147, Ankara, 1970, I/98;

Sümer, Faruk, “*İlhanlı Hükümdarlarından Abaka, Argun Hanlar ve Ahmed-i Celayir*”, BEL., LIII/206, s.175-197, Ankara, 1989, LIII-206/191.

Sümer, Faruk, *Kara Koyunlular*, c.1, Ankara, 1984.

Şabânkâreî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, Mecmaü'l- ensâb, neşr. Mîr Hâşim-i Muhaddis, Tahran, 1376 hş.

Şâmî, Nizameddîn, Zafernâme, neşr. Penâhî-yi Simnânî, Tahran, 1363 hş.

Togan, A. Zeki Velidi, Umumi Türk Tarihine Giriş, İstanbul, 1981.

Vezîrî, Ahmed Ali Han, Târîh-i Kirmân, I-II, neşr. Bâstânî-yi Pârizî, Tahran, 1375 hş.

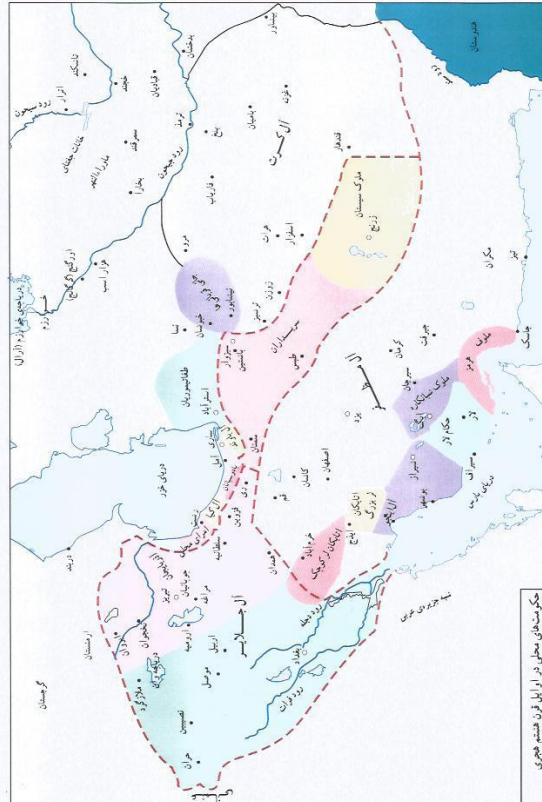
Yakubovski, A. Yu, Zolotoya Orda, Leningrad, 1937, çev. Hasan Eren, (Altınordu Ve Çöküşü), Ankara, 1976

Yezdî, Şerefu'd-dîn Ali, Zafernâme, I-II, neşr. Muhammed Abbasî, Tahran, 1336 hş.,

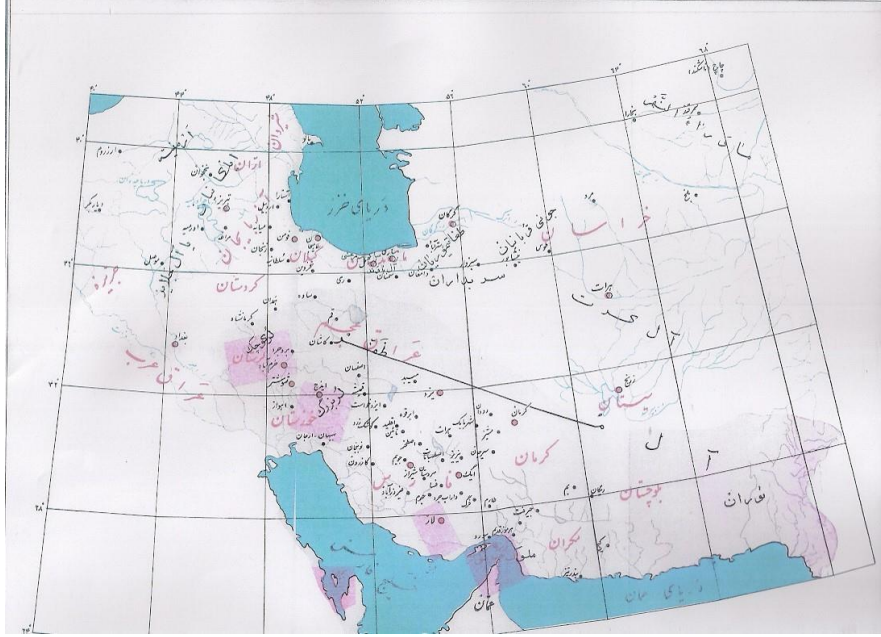
Zerrînkûb, Âbdulhuseyn, Donbâle-i Rûzgârân-i Îrân, Tahran, 1375 hş.

Zeyneloğlu, Cihangir, Muhtasar Azerbaycan Tarihi, İstanbul, 1924

EKLER: Yerel Hanedanlar ve Muzafferîler Döneminde İran

EK:2 Şah Suca döneminde Muzafferî Devleti

EK: 3 Şiraz- Şah Şüca'nın Mezarı

